

Pranie pieniędzy i przestępczość zorganizowana w Europie Środkowej.

**Jak zidentyfikować klientów, w tym osoby politycznie eksponowane, które stwarzają
ryzyko kryminalne? Raport dotyczący Polski.**

**Janusz Kobeszko
Raport Instytut Sobieskiego nr 30/2007**

**INSTYTUT
SOBIESKIEGO**

Instytut Sobieskiego
ul. Nowy Świat 27, 00-029 Warszawa
tel./fax: 0 22 826 67 47
tel.: 0 22 211 12 75
fax: 0 22 211 12 76

e-mail: sobieski@sobieski.org.pl
<http://www.sobieski.org.pl>

INSTYTUT SOBIESKIEGO

GRYNHOFF | WOŹNY | MALIŃSKI
K A N C E L A R I A P R A W N A

Kancelaria prawna Grynhoff Woźny Maliński jest Partnerem Instytutu Sobieskiego.
Kancelaria specjalizuje się w obsłudze prawnej przedsiębiorstw działających
w regulowanych sektorach gospodarki. Główna aktywność kancelarii skupia się na rynku komunikacji
elektronicznej, zaś w ramach współpracy merytorycznej z Instytutem Sobieskiego na sektorze energetycznym.

Spis Treści

Wstęp	4
Nowe bogactwo w Europie Środkowej	6
1. Przeszłość: dystrybucja władzy i majątku w czasach komunizmu	6
2. Teraźniejszość: Transformacja i prywatyzacja	7
3. Elity polityczne i korupcja	8
4. Szybki i uczciwy majątek	9
5. Przyszłość: Prywatyzacja różnych sektorów gospodarki	11
6. Ostatnie trendy w przestępczości gospodarczej	12
Metody stosowane przez przestępczość zorganizowaną w Polsce	13
7. Przestępczość zorganizowana notowana przez Policję	16
8. Handel ludźmi w Europie Środkowej	14
9. Przenikanie przestępczości zorganizowanej w administrację i gospodarkę	16
10. Pranie pieniędzy w Polsce	17
Podsumowanie	20

¹ Janusz Kobeszko ekspert Instytutu Sobieskiego ds. szarej strefy. Doradca podatkowy i doradca europejski. B. dyrektor Departamentu Kontroli Skarbowej w Ministerstwie Finansów.

Wstęp

Przedstawiony tu autorski raport opisujący skuteczność administracyjną Polski w zapobieganiu korupcji i praniu brudnych pieniędzy, w tym wśród osób eksponowanych politycznie (ang. politically exposed persons – „PEP’s”), w zamyśle powstał jako materiał na międzynarodową konferencję skierowaną do przedstawicieli banków². Czytelnikowi polskiemu fakty z raportu mogą być aż nadto oczywiste, tym niemniej warte uwagi, ze względu na aktualny kontekst gospodarczy i społeczny.

Polska, jako kraj pochodzenia majątku lokowanego w bankach przez osoby, które mogły pełnić funkcje publiczne, jest oceniana neutralnie podobnie jak inne kraje Europy Środkowej, mając na względzie skalę ryzyka przy otwieraniu rachunku klienta. Podwyższonym ryzykiem obejmowani są natomiast klienci z krajów bałkańskich oraz z Rosji. Techniczne kryteria stosowania przez instytucje finansowe wzmożonej należytej staranności lub uproszczonych zasad należytej staranności wobec klienta zależą od oceny takiego ryzyka. Pomimo tego do dnia 15 grudnia 2007r. wszystkie kraje członkowskie UE mają obowiązek przeprowadzić transpozycję dyrektyw nr 2005/60/EC oraz nr 2006/70/EC do prawa krajowego, zaostreżających obowiązujące dotąd bankowe procedury administracyjne.

Nad procedurami sprawdzania transakcji korupcyjnych, prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, do których dyrektywy te się odnoszą, pracowały przez wiele lat specjalne eksperckie zespoły międzyrządowe (FATF, Grupa Egmont, Moneyval).

Definicja prania pieniędzy zastosowana w dyrektywach obejmuje mienie, czyli aktywa materialne lub niematerialne, rzeczy ruchome lub nieruchomości oraz dokumenty lub instrumenty prawne w jakiegokolwiek formie, zaświadczone o prawie własności lub innych prawach do tych aktywów.

Za pranie pieniędzy uznaje się świadome działanie przestępcze, w tym konwersję lub przekazywanie mienia, świadome ukrycie lub zatajenie prawdziwego charakteru mienia, jego źródła, miejsca położenia, rozporządzania nim, przemieszczania, własności lub praw do mienia. Kwalifikuje się do prania również świadome nabycie, posiadanie lub korzystanie z mienia oraz udział lub współdziałanie w popełnieniu, usiłowanie popełnienia, jak też pomocnictwo, podżeganie, ułatwianie oraz doradzanie przy popełnieniu czynów prania.

Owoce długoletniej pracy ekspertów są standardy oraz procedura *due diligence*, czyli należytej staranności, stosowana przy otwieraniu rachunków i przeprowadzaniu transakcji klientów

² Konferencja miała miejsce w Genewie i Zurychu w dniach 15-16 listopada 2007 r.

o podwyższonym ryzyku. Sytuacja krajowych PEP's nie wymagałaby jakiejś szczególnej uwagi, gdyby nie ostatecznie osiągnięcia służb policyjnych i antykorupcyjnych, które w dziedzinie przetargów publicznych, sportu, czy rolnictwa nadszarpane reputację kilku „eksponowanych osób”. W projektach transpozycji dyrektyw do prawa krajowego, autorstwa Ministerstwa Finansów z września tego roku³, poszerzono definicję PEP's o nowe profesje, stosując się do listy osób pełniących funkcje publiczne, przyjętej w prawie karnym. Do listy krajowych PEP's dodano jednak zarejestrowanych lobbystów, członków władz krajowych związków zawodowych oraz członków organów zarządzających lub nadzorczych ogólnokrajowych środków masowego przekazu. Nie objęto nią natomiast członków organów samorządowych, pomimo istnienia obowiązku składania i kontroli ich oświadczeń majątkowych.

Próba określenia konkretnej liczby PEP's w danym kraju napotykać może na spore definicyjne problemy, między innymi dlatego, że na liście powinny znajdować się osoby, które mogą nie pełnić już funkcji publicznych od roku. Dopuszcza się tu różnice krajowe w ocenie istotności, która grupa zawodowa jest kwalifikowana. Trudno uznać za realną liczbę wszystkich osób składających w Polsce oświadczenia majątkowe, która mieści się w przedziale kilkudziesięciu tysięcy osób. Bliższa rzeczywistości jest liczba wynikająca ze standardów wspólnotowych, po dodaniu przedstawicieli samorządu terytorialnego pełniących ważne funkcje publiczne (marszałków, starostów, prezydentów i burmistrzów). Przybliżona liczba PEP's wyniesie więc co najmniej cztery tysiące osób. Nie obejmuje ona trudnej do policzenia liczby członków rodzin, bliskich współpracowników PEP's, organów administracji i spółek skarbu państwa – czego wymagają standardy. Liczba ta zawiera jednakże najważniejsze osoby w państwie, rząd, Sejm i Senat, placówki dyplomatyczne, generałów armii, najważniejszych inspektorów państwowych, sędziów najwyższych sądów i trybunałów, członków zarządu banku centralnego oraz przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego.

Transpozycja dyrektyw przez Sejm do prawa krajowego może być przydatna w ocenie skuteczności przyjętych wcześniej krajowych rozwiązań regulacyjnych dotyczących korupcji i prania pieniędzy. Jak się okazuje w tej dziedzinie nadal jest bardzo wiele do zrobienia, pomimo widocznej poprawy, jaką odnotowano w ciągu ostatnich dwóch lat w odniesieniu do osób politycznie eksponowanych. Komisje śledcze nie są jedynym środkiem do zastosowania przez parlamentarzystów⁴.

³ Projekty datowane na 13 i 17 września 2007r., dostępne na stronach BIP MF.

⁴ Zobacz także artykuł autora raportu w: Dziennik, dodatek The Wall Street Journal, z dnia 19.11.2007r. pt. „Specjalne procedury dla osób publicznych”.

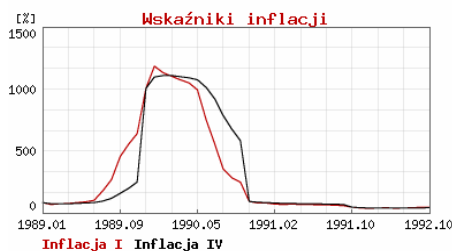
Nowe bogactwo w Europie Środkowej

Jak odróżnić uczciwą kumulację majątku od kryminalnych środków wzbogacenia się?

1. Przeszłość: dystrybucja władzy i majątku w czasach komunizmu

Prawdopodobnie pierwszym studium osoby publicznie eksponowanej była książka Ryszarda Kapuścińskiego “Cesarz” z 1978r. Pierwsza edycja tej książki była czytana w Polsce nie tylko z powodu afrykańskiego stylu rządzenia Hajle Selasje, ale, o ironio, także z powodu modeli przywództwa stosowanych przez rządy komunistyczne w tamtych czasach. Transformacja od komunizmu do kapitalizmu była bardzo bolesna. Stopa inflacji pomiędzy 1989r. a 1991r. wynosiła setki procent⁵. Wiele przedsiębiorstw upadło z powodu wysokich stóp procentowych.

Inflacja 1989-1991

Przed 1989r. poza sektorem rolnictwa w zasadzie nie istniała własność prywatna. Posiadanie własności prywatnej w postaci ziemi było ewenementem w krajach bloku komunistycznego. Polska różniła się historycznie od krajów Europy Zachodniej z powodu braku arystokracji i klasy średniej, które zostały wydziedziczone po II wojnie światowej. Nasza tradycja przedsiębiorczości jest względnie nowa i ciągle czerpie z dobrych praktyk takich prosperujących krajów, jak Irlandia czy Hiszpania.

Słabości sektora bankowego we wczesnych latach 90-tych.

Polityczne i finansowe skandale z wczesnych lat 90-tych obnażyły słabości sektora bankowego. Afera “Art-B” stała się słynna z powodu upadku jednego z banków na południu Polski, system bankowy musiał pokryć szkodę o równowartości ok.100 mln euro. Polskie prawo bankowe zmieniło się od 1992r. i umocniono komisję nadzoru bankowego („GINB”). Takie oszustwa nie mogłyby mieć dziś miejsca, ponieważ istnieją nowe prawne instrumenty transferowania pieniędzy – prywatne banki, giełda papierów wartościowych oraz instytucja nadzoru finansowego („KNF”).

⁵ Źródło: Money.pl (rok do roku – kolor czarny).

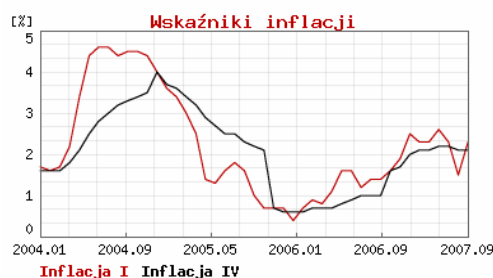
2. Terazniejszość: Transformacja i prywatyzacja

Legalne sposoby zarabiania pieniędzy czy kwestionowane źródła pochodzenia majątku

Transformacja gospodarki

Lata prosperity i rozwoju przedsiębiorczości mogą mieć miejsce dzięki najniższej inflacji w historii Polski⁶.

Inflacja 2004-2007

Polskie organy ścigania posiadają cały szereg sprzyjających regulacji, istnieje monitoring transakcji zawieranych nawet poza sektorem bankowym, głównie, jeśli idzie o nieruchomości i inwestycje zagraniczne⁷.

Prywatyzacja

Zgodnie z oficjalną statystyką Ministerstwa Skarbu za okres 1990-2005 – 5.703 przedsiębiorstwa państwowe zostały sprywatyzowane⁸:

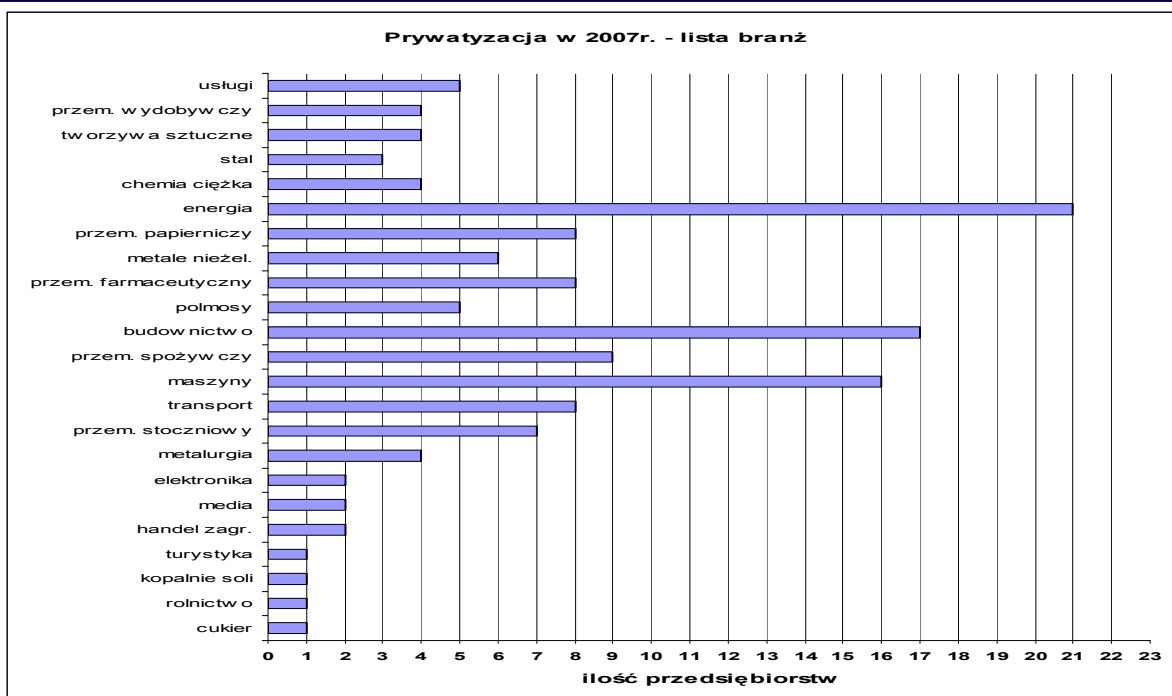
- 28% skomercjalizowano, w tym utworzono jednoosobowe spółki SP, a część spółek utworzono z udziałem wierzycieli,
- 39% sprywatyzowano wprost,
- 33% poddano likwidacji z powodu trudnej sytuacji finansowej (w tym 676 ogłosiło bankructwo).

Minister Skarbu nadzorował nadal 1.450 firm w 2005, w tym spółek jednoosobowych SP (30% całości) i z udziałem SP (70%). Skarb Państwa udostępnił akcje/udziały w 1.020 spółkach SP (1990-2005): przez objęcie udziałów w kapitale początkowym (0,5% wszystkich), poprzez prywatyzację pośrednią (35%), w ramach układu z bankiem (12%), poprzez dystrybucję akcji/udziałów w NFI (50%) lub w inny sposób – 2,5%.

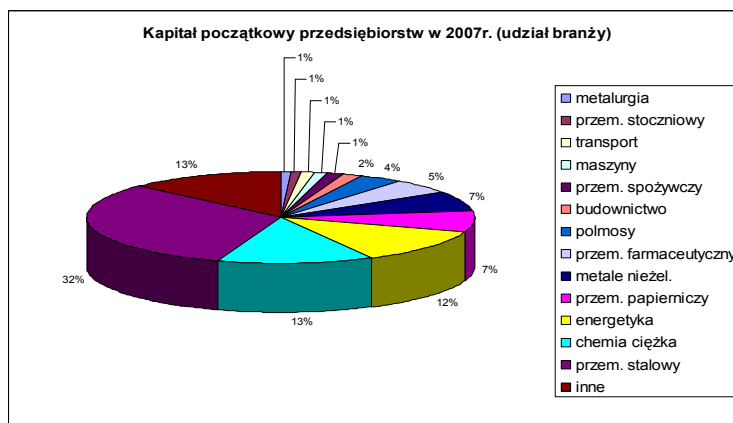
⁶ Źródło: Money.pl

⁷ Przykładowo – MSWiA dnia 26 kwietnia 2004r. uregulowało kwestię szczegółowej informacji i dokumentacji potrzebnej cudzoziemcowi do otrzymania zgody na nabycie nieruchomości.

⁸ Zgodnie z przepisami ustaw o prywatyzacji i komercjalizacji oraz o przedsiębiorstwie państwowym; http://www.msp.gov.pl/index_msp.php?dzial=67&id=831.

W 2007r. procesowi prywatyzacji podlegały spółki o kapitale początkowym o równowartości ok. 2,5 mld euro, w tym wartość kapitału w rękach SP wyniosła ok. 1 mld euro⁹.

3. Elity polityczne i korupcja

Ewolucja osób publicznych: wzorowi obywatele czy nowobogaccy?

Polska zajmuje bardzo niską lokatę w rankingu korupcji, prowadzonym przez organizację Transparency International¹⁰. Zgodnie z niedawno przeprowadzonymi badaniami opinii publicznej 85% Polaków obawia się korupcji, w porównaniu do 55% w krajach dawnej "15" sprzed rozszerzenia¹¹. W latach 90-tych miały miejsce zdarzenia zaświadczone o udziale polityków i przedstawicieli rządu w czynach

⁹ Według wartości nominalnej.

¹⁰ Miejsce 61, wynik 4,2 pkt, miejsce 1 w rankingu, Dania, uzyskała wynik 9,4 pkt.

¹¹ Eurobarometr, styczeń 2004;

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/cceb/2003/cceb_%202003.4_olaf_report.pdf

kryminalnych. W odpowiedzi na nie powstało Centralne Biuro Śledcze („CBS”), jako wyspecjalizowana jednostka policji, którą cechuje bardzo sprawne działanie.

Przypadki pośredniego nabywania majątku przez polityków oraz zarzuty związane z unikaniem opodatkowania, skandalami seksualnymi i korupcją miały także miejsce niedawno:

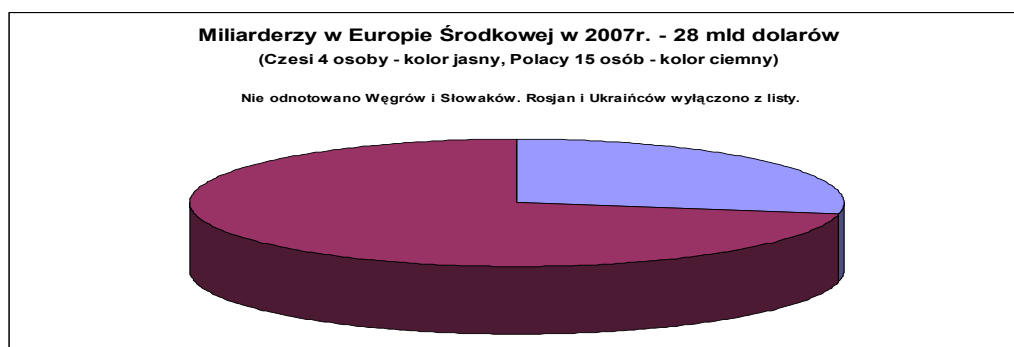
- senator, jeden z największych rolników w Polsce, ma postawione zarzuty korupcyjne i karne skarbowe,
- minister sportu z odchodzącego rządu jest zamieszany w korupcyjne transakcje związane z projektami inwestycyjnymi,
- przed samymi wyborami jeden z członków parlamentu został złapany niemal na gorącym uczynku, w związku z manipulowaniem przetargiem dotyczącym nieruchomości w północnej Polsce,
- minister rolnictwa i wicepremier w odchodzącym rządzie jest zamieszany w skandale seksualne i korupcyjne w swoim otoczeniu, co spowodowało upadek koalicji rządzącej i ogłoszenie przedterminowych wyborów.

Jak widać po tych przykładach rolnictwo, sport i przetargi to potencjalne obszary ryzyka korupcyjnego, wychwytywane obecnie przez Centralne Biuro Antykorupcyjne.

4. Szybki i uczciwy majątek

Jakie są możliwości powiększania majątku w Europie Środkowej?

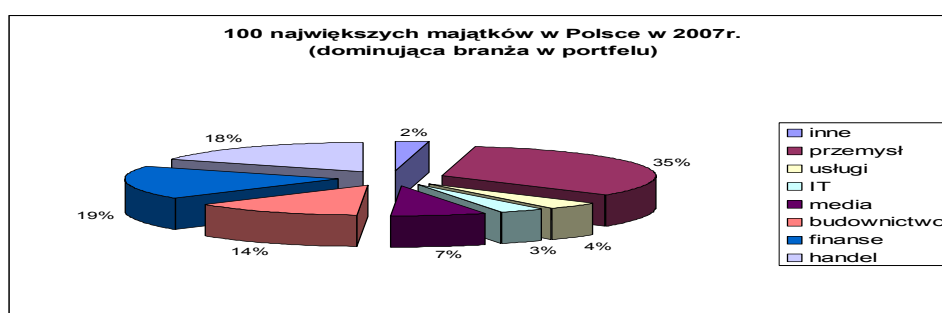
Odpowiedzi na pytanie o możliwości osobistego wzbogacenia się w Europie Środkowej można udzielić w oparciu o dane z przedstawionego poniżej wykresu¹².

¹² Źródło: Tygodnik „Wprost”; http://www.wprost.pl/rankingi_wprost/

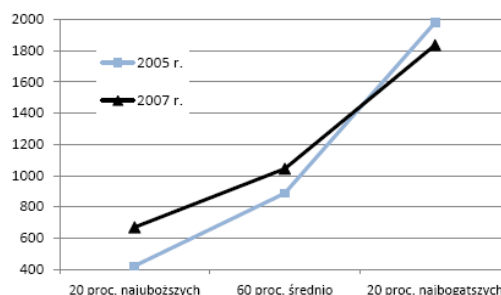
Wykres pokazuje, że mniej niż 20 osób w dwóch krajach posiada majątek sięgający 28 mld dolarów. Zbliżona liczba osób miała porównywalny majątek w latach poprzednich: 16 mld dolarów w 2006r. (3 Czechów i 14 Polaków) i 12 mld dolarów w 2005r. (2 Czechów i 15 Polaków). Wzrost wartości majątku tych nielicznych miliarderów w ciągu dwóch lat wyniósł 236%.

Osoby najbardziej majątne zgromadziły swój majątek głównie w takich branżach, jak bankowość, przemysł, handel, budownictwo, media, telekomunikacja, spółki informatyczne oraz produkcja alkoholi. W późniejszym stadium gromadzenia majątku osoby te korzystały z akcjonariatu i giełdy oraz z zamówień publicznych¹³.

Klasa średnia w Polsce powinna się umacniać, a ostatnie dane na temat stratyfikacji społecznej napawają optymizmem. Dochód statystyczny najbogatszych gospodarstw domowych rośnie nawet wolniej niż dochód gospodarstw najuboższych¹⁴.

Diagnoza społeczna 2005-2007

Wzrost największych wartości majątków w Polsce, porównywany rok do roku, jest obecnie bardzo wysoki i nadal się zwiększa: od 11% w 2005, do 19% w 2006 i 54% w 2007¹⁵. Dzięki inwestycjom w nieruchomości i na rynku giełdowym 100 największych fortun jest obecnie wartych ok. 35 mld dolarów. Najwyższa pozycja w rankingu zajmowana jest przez osobę, której majątek wycenia się na ok. 1.823 mln euro w 2007r. W latach poprzednich było to odpowiednio 995 mln euro w 2006r. i 718 mln euro w 2005r.

¹³ Źródło: Tygodnik „Wprost”; http://www.wprost.pl/rankingi_wprost/

¹⁴ J. Czapiński, Diagnoza społeczna, 2007r.

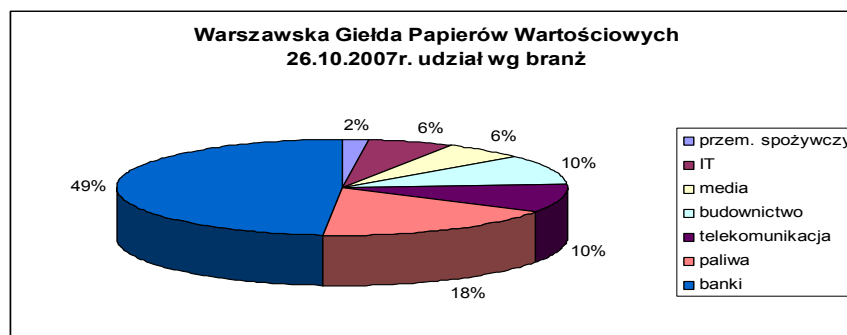
¹⁵ Indeks tygodnika „Wprost”; http://www.wprost.pl/rankingi_wprost/

5. Przyszłość: Prywatyzacja różnych sektorów gospodarki

Dokładne dane z Warszawskiej Giełdy Papierów Wartościowych z października 2007r. pokazują, że wartość rynkowa spółek krajowych osiągnęła równowartość ok.158 mld euro, a spółek zagranicznych notowanych na giełdzie ok. 84 mld euro, w liczbie ogółem 336 notowanych spółek¹⁶. Kwoty te znacznie różnią się od niewielkiej kwoty 44 mln euro wartości rynkowej z początku notowań w 1991r.

Najważniejsze notowane branże to obecnie bankowość, paliwa, telekomunikacja, budownictwo, media, spółki informatyczne oraz przemysł spożywczy. Górnictwo oraz ochrona zdrowia wymagają oszczędnego zarządzania i są nadal branżami wrażliwymi politycznie.

Sektory o największym znaczeniu dla gospodarki podlegają kontroli państwowej sprawowanej przez podległą parlamentowi Najwyższą Izbę Kontroli. Prezes NIK opublikował szereg informacji pokontrolnych z wieloma ustaleniami dotyczącymi nieprawidłowości prywatyzacji w takich dziedzinach, jak bankowość, energia, handel detaliczny, przemysł farmaceutyczny, przemysł stalowy, paliwa, linie lotnicze, rolnictwo, browary itp¹⁷.

¹⁶ Źródło WGPW:

http://www.gpw.pl/gpw.asp?cel=informacje_gieldowe&k=1&i=/statystyki/opis_statystyka&sky=1&nagnaz=Informacje%20i%20statystyki

¹⁷ http://bip.nik.gov.pl/pl/bip/wyniki_kontroli

6. Ostatnie trendy w przestępczości gospodarczej¹⁸

Korupcja

Płatność 138 tys. euro¹⁹ (w PLN) została dokonana na konto bankowe urzędnika państwowego, co nie pokrywało się z jego dochodem. Osoba ta następnie transferowała pieniądze na inne konta, skąd dokonywała zakupów inwestycyjnych lub wypłacała gotówkę innym osobom.

Wymuszenie

Zorganizowana grupa przestępcza zamieszana w wymuszenia transferowała niemal 1 mln euro z kont przedsiębiorców na specjalnie wybrane konto w celu szybkiej wypłaty gotówki. Pieniądze zostały zablokowane na koncie przez Generalnego Inspektora Informacji Finansowej (“GIIF”).

Działalność na szkodę spółki

Powiązani przedsiębiorcy transferowali sumę 193 tys. euro na konto osobiste udziałowca, który wycofywał część pieniędzy i transferował dalej na inne konta. Udziałowiec był prawdopodobnie powiązany z grupą przestępczą zamieszaną w oszustwa, fałszerstwa i korupcję. Środki pieniężne zostały zablokowane.

Oszustwo

Osoba fizyczna sprzedała udziały w spółce zakupionej wcześniej na rzecz innej osoby. Stanowi to przestępstwo na szkodę rzeczywistego beneficjenta transakcji – osoby zlecającej nabycie udziałów. Środki pieniężne ok. 1.2 mln euro zostały zablokowane.

Fikcyjna działalność

Wpłata z zagranicy 193 tys. euro została dokonana na konto osoby fizycznej, które zostało otwarte w tym celu. Na koncie nie było innych transakcji, a wykazywana działalność gospodarcza charakteryzowała się niskim obrotem i przychodem. Środki zostały zablokowane.

Nieruchomości

Osoba fizyczna wpłaciła na konto osobiste 138 tys. euro, a środki te nie miały pokrycia w dochodach tej osoby. Następnie jako pożyczka transferowano je w celu zakupu nieruchomości na konto przedsiębiorstwa założonego kilka miesięcy wcześniej.

¹⁸ Przykłady pochodzą ze sprawozdania GIIF (dane finansowe przeliczone z PLN).

¹⁹ Kwoty podane w przykładach zostały przeliczone według kursu PLN z października 2007r.

Skarb Państwa

Przedsiębiorstwo wykazujące stratę otrzymało pomoc publiczną w wysokości 83 tys. euro za pośrednictwem agencji rządowej. Środki transferowano na konto osobiste osoby niemającej żadnych dochodów, a przekazy nie przekraczały progu 15 tys. euro. Gotówkę następnie wypłacano z bankomatu.

Terroryzm

Analiza dotycząca 89 jednostek, prowadzona przez GIIF, została rozpoczęta w oparciu o informacje instytucji finansowych (6 procedur) i organów współpracujących (2 procedury). Analiza z 3 postępowań analitycznych skutkowałą przekazaniem materiału do ABW.

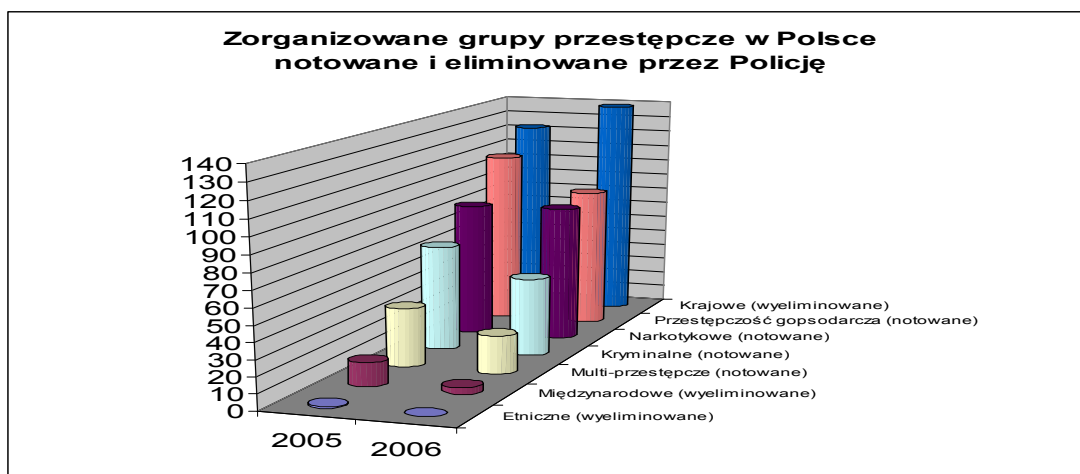
Zgodnie z oficjalnymi komunikatami Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, ochrona antyterrorystyczna w Polsce jest wystarczająca, podobnie jak w innych krajach członkowskich UE²⁰.

Metody stosowane przez przestępczość zorganizowaną w Polsce

Jak chronić instytucję finansową przed obecnymi zagrożeniami?

7. Przestępczość zorganizowana notowana przez Policję

Policja („CBS”) prowadziła 719 postępowań dotyczących przestępczości zorganizowanej w 2006r.²¹. Wśród tych postępowań: 144 śledztwa dotyczyły przestępczości gospodarczej, 27 przestępstw skarbowych, 180 narkotyków, 99 prania brudnych pieniędzy, 32 korupcji, 10 kradzieży samochodów, 6 podrabiania pieniędzy, 38 wymuszeń, 7 przemytu ludzi, 11 nielegalnego posiadania broni, 147 – innych przestępstw.

²⁰ <http://www.mswia.gov.pl/>

²¹ Źródło: dane Centralnego Biura Śledczego;
http://www.policja.pl/portal/pol/75/9147/Raporty_z_dzialalnosci.html

Wśród osób aresztowanych było 1.415 Polaków i 17 cudzoziemców. Zablockowano majątek pochodzący z przestępstw na kwotę 39,5 mln euro. Ilość zatrzymanych narkotyków nie była jednak imponująca.

Zatrzymane narkotyki²²

Lata	Amfetamina (kg)	Haszysz (kg)	Heroina (kg)	Kokaina (kg)	Marih. (kg)	LSD	Ecstasy	BMK (lit.)
2005	208,2	60,1	33,6	13	59,6	74	309 043	110
2006	188,5	12,5	152,2	16	143,8	219	81 448	1 085

Przykładowa wiadomość Komendy Głównej Policji z 11 października 2007r.:

Centralne Biuro Śledcze dokonało aresztowania 8 członków grupy przestępczej z okolic Warszawy. Podczas przeszukania policjanci zatrzymali 1,5 kg narkotyków i ok. 45 tys. euro w gotówce (w PLN). Aresztowane osoby są członkami grupy podejrzanej o 5 zabójstw, kradzieże, porwania dla okupu, przemyt broni, produkcję narkotyków, czerpanie korzyści z nierządu. Nielegalne dochody były inwestowane w legalne przedsiębiorstwa oraz w korumpowanie urzędników państwowych²³.

8. Handel ludźmi w Europie Środkowej

Komisja Europejska wraz z Radą postanowiły w 2005r. ulokować w Warszawie swoją nową agencję ds. współpracy operacyjnej na granicach zewnętrznych UE "FRONTEX" (The European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union)²⁴. Polska zawdzięcza tę decyzję głównie skuteczności własnej Straży Granicznej i Służby Celnej oraz geografii (aż 45% granicy kraju to zewnętrzna granica UE).

Rządy państw członkowskich UE oraz opinia publiczna przejawiają pewne zmęczenie (tzw. *enlargement fatigue*) dotychczasowym powiększeniem Unii z 15 do 27 państw. Podstawowymi priorytetami przyszłego powiększenia o państwa bałkańskie są przede wszystkim: zastosowanie zasady państwa prawa, przeprowadzenie reformy sądownictwa, walki z korupcją i zorganizowaną przestępczością.

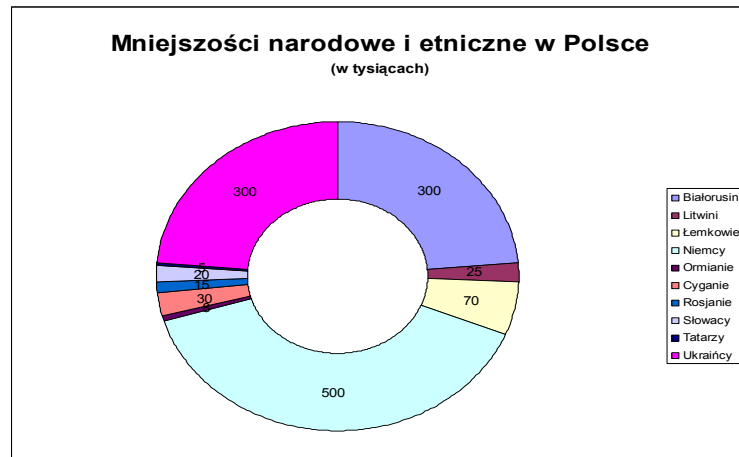
W kilku krajach poważnym problemem pozostają mniejszości etniczne i narodowe. Nie dotyczy to Polski, która przedstawicielom nawet nielicznej mniejszości niemieckiej gwarantuje miejsce

²² Źródło: połączona statystyka CBS i Straży Granicznej.

²³ <http://www.policja.pl/portal/pol/1/8983/34>.

²⁴ Rozporządzenie Rady nr 2007/2004 z 26 października 2004.

w parlamencie. Mniejszości narodowe i etniczne stanowią 3,4% populacji kraju, tj. 1,3 mln osób²⁵. Jednocześnie, o czym warto pamiętać, nieoficjalna liczba Polaków przebywających czasowo w Wlk. Brytanii i Irlandii może sięgać 600 tys. osób.

Przepływ ludzi przez wschodnie granice kraju sięgał w 2006r. 10,2 mln Ukraińców, 8,3 mln Białorusinów i 1,8 mln Rosjan. Straż Graniczna odnotowała nielegalne próby przekroczenia granicy przez 4 tys. osób w tym czasie, przy 4,5 tys. osób w roku poprzednim (z czego ok. 20% stanowili Polacy). Zanotowany w tym czasie przemyt broni to: 113 sztuk w 2006r. i 75 sztuk w 2005r., a przemyt amunicji odpowiednio: 1.755 sztuk i 10.827 sztuk²⁶.

Ministrowie Spraw Wewnętrznych największych państw członków UE stworzyli forum szybkich konsultacji na polu terroryzmu, przestępczości zorganizowanej, ochrony granic i nielegalnej imigracji, tzw. grupę „G-6”. Jest to nieformalna inicjatywa w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego takich krajów, jak: Niemcy, Wlk. Brytania, Francja, Włochy, Hiszpania i Polska²⁷. Współpraca obejmuje wspólne działania skierowane na zwalczanie przestępczości i terroryzmu, a także efektywną kontrolę straży granicznych i przeciwdziałanie nielegalnej imigracji. Polska została oceniona wysoko za sposób implementacji systemu informacyjnego Schengen oraz ochronę i bezpieczeństwo granic. System Schengen zostanie wprowadzony od dnia 21 grudnia 2007r. na granicy lądowej i morskiej, a od 30 marca 2008r. na lotniskach²⁸.

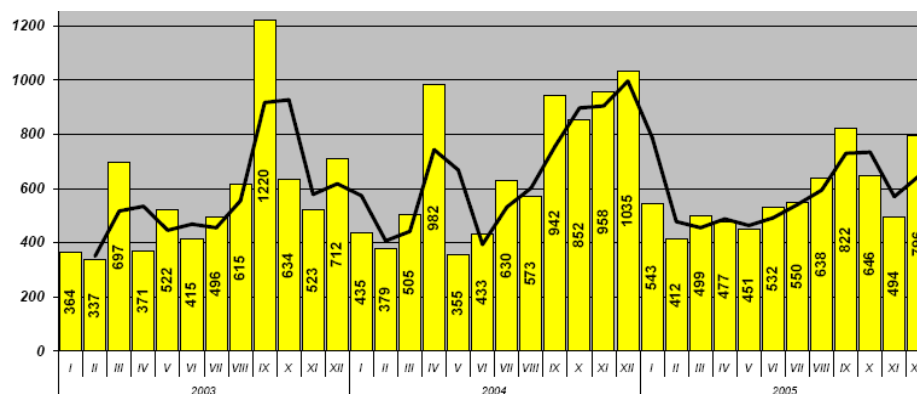
²⁵ Źródło: MSWiA, 2002.

²⁶ Źródło: Straż Graniczna.

²⁷ Z inicjatywy ówczesnego ministra N. Sarkozy Polska przystąpiła do grupy w marcu 2006r.

²⁸ W Polsce, Czechach, Słowacji, Węgrzech, Słowenii, Malcie, Estonii, Łotwie i Litwie.

Liczba osób starających się o status uchodźcy w Polsce (2003 – 2005)

Osoby, które uzyskały status uchodźcy w okresie 2003-2005 (ogółem 836 osób), to głównie Rosjanie (88%), Białorusini (4%), Somalijszczy (2%), Afgańczycy (1%), Gruzini (1%) i inne narodowości (4%). Odmówiono tego statusu w tym czasie 7.425 osobom, głównie Rosjanom (60%), Afgańczykom (8%), Hindusom (6%), Pakistańczykom (6%), Irakijczykom (3%) i innym narodowościom (17%)²⁹.

Jedno z ostatnich wydarzeń

Czeczeńska rodzina usiłowała 14 września 2007r. przejść przez polską granicę z Ukrainą i Słowacją, aby dotrzeć do Austrii. Wyczerpani przeprawą, matka i malutkie dziecko, zostali zatrzymani przez Straż Graniczną, podczas gdy trzy córki zmarły, narażone w górach na działanie mroźnej temperatury.

9. Przenikanie przestępczości zorganizowanej w administrację i gospodarkę

Przenikanie przestępczości zorganizowanej do gospodarki ma miejsce głównie poprzez przestępstwa związane z podatkiem VAT i akcyzą, omijaniem innych podatków i ceł, naruszaniem prawa własności przemysłowej i intelektualnej oraz innych działań z pogranicza szarej strefy, która w Polsce była określana na ok. 14,3% PKB (tj. mniej niż 17,2% odnotowane przez GUS jeszcze w 1994r.)³⁰. Szara strefa ma wielkość ok. 40 mld euro rocznie, a budżet traci na tym ok. 8 mld euro rocznie.

Niepłacenie podatków przez podatników w 2006r. miało następującą skalę: 12% w podatku VAT, 8% w podatku akcyzowym, 7% w podatku dochodowym od osób fizycznych, 5% w podatku dochodowym od osób prawnych i 2% w podatku od gier³¹.

²⁹ Źródło: Urząd ds. Repatriacji i Cudzoziemców.

³⁰ Źródło: GUS, 2001.

³¹ Źródło: Ministerstwo Finansów.

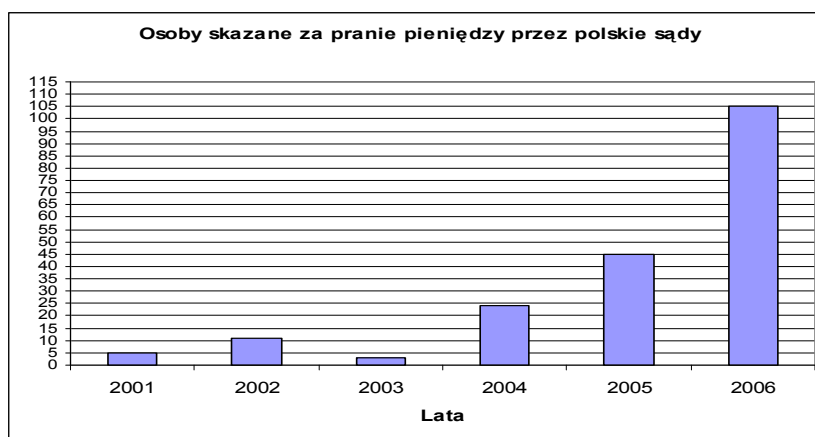
10. Pranie pieniędzy w Polsce

Jakie techniki prania są najczęstsze? Czy można polegać na zastosowanym systemie kontroli?

W działaniu naszej administracji istnieją możliwości dalszej poprawy rzetelności, skuteczności i gospodarności. Dobre administrowanie jest obecnie tak samo kluczowe, jak prywatyzacja czy liberalizacja³². Utworzenie Komisji Nadzoru Finansowego, która wchłonęła komisję nadzoru nad giełdą papierów wartościowych i prawdopodobnie wchłonie komisję nadzoru bankowego, jest jednym z ostatnich instrumentów administracyjnych w omawianej dziedzinie³³.

Polscy obywatele i przedsiębiorstwa mogą być sprawdzane za pomocą wielu sposobów identyfikacji podmiotu: numeru “PESEL”, numeru “NIP”, numeru “REGON”, rejestru sądowego “KRS”³⁴, sądowego rejestru ksiąg wieczystych (“KW”). Polska jest do pewnego stopnia biurokratycznie przeregulowana. Instytucje publiczne mogą nawet ograniczać aktywność gospodarczą i wolności osobiste w dość bolesny sposób. Ale dzięki takim bazom danych prokuratorzy, policjanci, inspektorzy skarbowi, inspektorzy kontroli skarbowej oraz celnicy mogą być bardzo skuteczni w zwalczaniu naruszeń prawa finansowego³⁵.

Organy skarbowe i organy ścigania posiadają także własne bazy danych³⁶. Pomimo łatwego zastosowania się do wypełniania wszelkiego typu kryteriów identyfikacyjnych, przestępczość gospodarcza jest ciągle obecna. Przestępstwa prania brudnych pieniędzy skutkowały w ostatnich latach dużą liczbą skazanych³⁷.

³² F. Fukuyama, “Budowanie państwa. Władza i ład międzynarodowy w XXI wieku”, 2004.

³³ Zgodnie z ustawą o nadzorze nad rynkiem finansowym.

³⁴ Podmiot można sprawdzić w KRS: <http://pdi.cors.gov.pl/KRSSSED/Default.aspx>

³⁵ Można używać także lokalnych baz danych, takich, jak np. dla miasta Poznań:

<http://www.poznan.pl/mim/public/msp/szukaj.html>

³⁶ Zobacz bazy danych Komisji Europejskiej w dziedzinie podatków i ceł na stronie DG TAXUD:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/common/databases/index_en.htm

³⁷ Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości i GIIF.

Długie postępowania przygotowawcze

Ministerstwo Finansów przesłało 198 zawiadomień w zakresie prania pieniędzy do prokuratury w 2006r.³⁸, wartość transakcji wynosiła ok. 243 mln euro, ale jedynie w 2 przypadkach sprawa znalazła finał w sądzie³⁹. Głównym powodem takiego stanu rzeczy jest sposób penalizacji w Kodeksie karnym⁴⁰, tzn. konieczność zidentyfikowania przestępstwa źródłowego, które generowało nielegalne dochody. Zasada przyjęta w innych krajach polega na stawianiu bezpośrednich zarzutów z prania pieniędzy, bez wymogu udowodnienia źródła ich przestępczego pochodzenia.

Polskie FIU – Generalny Inspektor Informacji Finansowej („GIIF”)

GIIF odpowiada za transpozycję do polskiego porządku prawnego zasad przyjętych w dyrektywach wspólnotowych dotyczących prania brudnych pieniędzy⁴¹. Przewidziane w tych dyrektywach regulacje zawierają ujednolicone sposoby postępowania wobec instytucji i osób, w tym osób politycznie eksponowanych, rezydentów krajów członkowskich lub z krajów trzecich. GIIF przygotował projekty zmian ustawowych, w ostatniej datowanej wersji z 13 i 17 września 2007r.

GIIF weryfikuje za pomocą specjalnych procedur zgłoszone podejrzone transakcje prania, jak również finansowanie terroryzmu⁴². Skontrolowano ok. 1.500 jednostek zgłoszonych przez władze krajowe i 154 jednostki zgłoszone przez władze zagraniczne. GIIF podpisał 36 porozumień międzynarodowych z instytucjami i władzami zagranicznymi⁴³.

Instytucje zobowiązane

Zgodnie z ostatnim rocznym sprawozdaniem GIIF za 2006r.⁴⁴, instytucje finansowe przekazały drogą elektroniczną 48,229 raportów o transakcjach podejrzanych. Większość transakcji dotyczyła prania pieniędzy, ale 412 z nich dotyczyło podejrzeń o finansowanie terroryzmu. Instytucje zobowiązane zgłosiły 26,7 mln raportów o transakcjach ponadprogowych (ponad 15 tys. euro), w tym z banków pochodziło 81% informacji, z domów maklerskich 12%, funduszy inwestycyjnych 3%, leasingu i factoringu 2%, notariuszy 1% i innych instytucji zobowiązanych 1%.

³⁸ Źródło: Ministerstwo Finansów.

³⁹ 175 zawiadomień było w toku rozpatrywania.

⁴⁰ Przepis art. 299 Kodeksu karnego.

⁴¹ Dyrektywy 2005/60/EC i dyrektywy 2006/70/EC.

⁴² W skrócie (z jęz. angielskiego) procedury AML i CFT.

⁴³ Ukraina wystąpiła z 11 wnioskami o sprawdzenie transakcji, Luksemburg z 7 wnioskami, Belgia z 5 wnioskami.

⁴⁴ Źródło: GIIF, 2007.

Rośnie wielkość zablokowanych na kontach środków pochodzących z przestępstw oraz blokada transakcji

W rezultacie zablokowania 92 kont i zawieszenia 4 transakcji zablokowano ok. 13,2 mln euro (wzrost o 30% w stosunku do roku 2005).

Nielegalny handel paliwami na 145 mln euro

Prokuratura otrzymała 50 zawiadomień dotyczących podejrzeń prania pieniędzy w 131 podmiotach⁴⁵. W wyniku blokady 24 kont i zawieszenia 2 transakcji zatrzymano 5,5 mln euro.

Nielegalny handel złotem na 31,5 mln euro

Prokuratura otrzymała 39 zawiadomień dotyczących podejrzeń prania pieniędzy w 92 podmiotach. W wyniku blokady 27 kont zatrzymano 0,8 mln euro.

Oszustwa na szkodę osób i spółek na 6 mln euro

Działania na szkodę osób i spółek skutkują również praniem pieniędzy. Po złożeniu depozytu trudno odróżnić podejrzane transakcje źródłowe od legalizacji środków. Prokuratura otrzymała 20 zawiadomień dotyczących podejrzeń prania pieniędzy w 61 podmiotach. W wyniku blokady 8 kont bankowych zatrzymano ok. 1,7 mln euro.

Dostęp do konta bez upoważnienia (modus operandi)

W wyniku nieupoważnionego dostępu do kont przekazano środki na konta innych podmiotów bez ich wiedzy. Następnie wypłacono gotówkę i przekazano sprawcom przestępstwa. Transakcje miały niską wartość, aby nie zwracać uwagi posiadacza na spadek środków na koncie oraz aby instytucja zobowiązana tego nie zanotowała.

Transakcje nierezydentów (modus operandi)

Mechanizm jest kombinacją transakcji gotówkowych i pozagotówkowych, prowadzonych w ramach finansowych oraz w Azji i Europie Wschodniej, z wypłatą środków w Polsce. Następnie środki inwestowane są lub wywożone za granicę. Obywatele RP pełnią rolę pełnomocników podmiotów zarejestrowanych w ramach finansowych.

⁴⁵ Zawiadomienia skierowane na podstawie art. 299 Kodeksu karnego.

Podsumowanie

Pytanie o to, czy twoja instytucja robi interesy ze skorumpowanym dyktatorem czy politykiem, jest aż nadto oczywiste. Jeszcze bardziej prozaicznym pytaniem jest to, czy twoja instytucja stosuje standardy nadane przez ustawodawcę.

„Utrata reputacji. Biała księga.”, wyd. World-Check

Utrata reputacji jest sprawą względnie łatwą w nowych demokracjach, które obecnie doceniają siłę wolności słowa. Osoby politycznie eksponowane, takie jak senatorowie czy posłowie, powinny o tym pamiętać.

Szerokie spojrzenie na polskie doświadczenia przedstawione skrótowo w niniejszym raporcie mogą stać się pomocne przy ustalaniu kryteriów należytej staranności stosowanych wobec klientów - osób publicznych z Europy Środkowej. Transpozycja do prawa krajowego dyrektyw dotyczących PEP's, podobnie jak stosowanie kryteriów identyfikacji osób w informatycznym systemie Schengen („SIS”) są kluczowe w tym procesie pod koniec 2007r.

Jednakże, nowoczesne techniki kontroli paszportowej napotykają na nowe zagrożenia związane z postępowaniem technologii telekomunikacyjnych, które dają się zastosować do bankowych transakcji wysyłania, przelewania i przechowywania pieniędzy ponad granicami. Organy ścigania i banki muszą się przygotować na długą bitwę w dziedzinie prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, szczególnie w kraju tranzytowym, takim jak Polska.

Audytorzy z grupy eksperckiej Rady Europy oceniający Polskę w swoim raporcie z lipca 2007r. *nie byli przekonani o tym, czy posiadanie, nabywanie czy używanie majątku na wszelkie możliwe sposoby znajduje swoje odzwierciedlenie w krajowej legislacji.* Ale z pewnością w ostatnim czasie organy ścigania dokonały widocznego postępu w walce z naruszeniami prawa przez osoby pełniące funkcje publiczne.